

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE “FİKİR SANCISI”

Mustafa KARABULUT

Necip Fazıl Kısakürek'in şiiri; “çile”nin, “metafizik ürperti”nin ve güçlü bir “lirizm”in şiiri olmakla beraber büyük bir “fikir sancısı”nın ürünüdür. Bu sancıyı derinden hisseden şair, görünenin ardındaki hakikatin peşindedir. Bu ise onu sürekli bir arayış ve huzursuzluğa sürükler. Kendi deyimiyle aradığı şey çocukluğunda görür gibi olup kaybettiği çarpıcı renk, çekici ses ve tılsımlayıcı edadır. “Şiirin, fikrin, bilginin üstünde bir âlemden bazı işaretler almış ve onları bir daha bulamamıştım... Fikirde daima ruhçu, tecritçi, sezici, keyfiyetçi; sır idrakine bağlı ve ilahi vahdeti tasdikçiydim. Fakat bu haller, ateşe kartpostal üzerinden bakmak gibi bir şeydi. İçine giremiyor, ötesine geçemiyordum” (Kısakürek, 2013: 72-73).

Üstadın fikir sancısının, huzursuzluğunun temelinde “olamayışın” ve tam “bulamayışın” etkileri yer alır. 1934 öncesine ait şiirlerinde “ben”in psikolojik ve metafizik problemleri ağırlıktayken bu yıldan itibaren şairin yaşam felsefesinde ve varlığı algılayışında önemli değişimler görülür. Kısakürek, içindeki fikir sancısını birçok şiirinde doğrudan veya dolaylı biçimde dile getirir. Şiiri, “mutlak hakikat”i arama işi olarak tanımlayan şair, mutlak hakikatin Allah olduğunu, şiirin Allah'ı sır ve güzellik içinde arama işi olduğunu söyler (Kısakürek, 1995: 473-474).

Kısakürek'in *Çile* adlı şiir kitabının ilk şiiri olan “Çile”nin ilk dörtlüğünde, gaiplerden gelen sesle bilinçlenme sürecine giren ben-anlatıcının sırtına büyük bir yük verilmiştir (Karabulut, 2015: 608). Ense kökünde boşluğu gezdirmesi istenen birey, olgunlaşma sürecine girecektir. “Bu varlığı değil de yokluğu taşımak anlamına gelir ki tasavvuftaki fena kavramına denk gelir. Tanrı tarafından boşluğu ense kökünde taşınması için görevlendirilen öznenin madde ile ilişkisi kesilir” (Kolcu, 2007: 216).

*Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdirdin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...¹*

(“Çile”, *Çile*, s. 16)

Yukarıdaki dörtlükte, yaşadığı trajediyi ve ızdırabı ilahi bir emir olarak algılayan şair; âdeta yeni hayatın, kimliğin doğum sancılarını çeker. Üstat, “Çile” şiiri ile metafizik dünyaya yönelir. “Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap, / Bir fikir ki, beyin zarında sülük.” (“Çile”, *Çile*, s. 18) diyen şair, içindeki “fikir sancısı”nı yansıtmak için “fikir” sözcüğünü “sıcak yarada kezzap” ve “beyin zarında sülük” ifadeleriyle kaotik ve trajik izlekte irdeler.

Şair, “Çile”deki “Ben ki, toz kanatlı bir keleşim, / Minicik gövdeme yüklü Kaf Dağı. / Bir zerreciğim ki Arş’a gebeyim. / Dev sancılarımın budur kaynağı!” (“Çile”, *Çile*, s. 19) dizelerinde yaratılışın ulvi gayesine ulaşamama, kutsal emanetin altında ezilme tedirginliğini gösterir. “Allah’ı bu dünya gezegeninde temsil etmenin verdiği ağır sorumluluk, her bakımdan nakis beş duyu organıyla etten kemikten ibaret insanı fazlaca yormuştur. Zira onun geldiği yer, ‘mekânı bir satıh’, ‘muşamba’ bir ‘dekor’la kaplı yalan üzerine kurulu ‘hikâyesi zor’ bir dünyadır. Buradaki hayat ise beşerin madde planındaki trajedisidir. Bu durum karşısında “dev sancılar”ının başladığını belirten şair, küçücük bir bedene ‘Kaf Dağı’ büyüklüğünde bir yükü taşıma sorumluluğundaki insanın zayıf ve ezik olduğuna işaret eder” (Erol, 2014: 67). Kısakürek burada, mekânı fizik ötesine taşıyarak kendisini benzettiği “zerre” ile tezat bir ilişki oluşturur. Şairin metafizik sancılarının temelinde, kâinatın sistemi karşısında kendisini çaresiz ve küçük görmesi vardır. Bu, bir bakıma “insanın aciz yaratıldığı”na bir göndermedir. Şiirin anlatıcısı, Çile’nin bütününde metafizik sancılarının ruhunda oluşturduğu trajediyi çözüme kavuşturmayı ve var oluşun sırrına ermeyi amaçlar.

Bu dönemde Necip Fazıl’ın zihni karmakarışık olup şair, birçok soru ve vehimlerle iç içedir. “Vehimler ve sorular, Necip Fazıl’ın çocuk ruhunu o kadar sıkıntıya sokar ki Necip Fazıl, bunun etkisinden uzun süre kurtulamaz. ‘Tek’i ve ‘mutlak olan’ı arayan ruhu, problemleri çözüp meselelerin künhüne vâkıf olamayınca cehennem azabı çekmektedir. Necip Fazıl, ebedî hayat, cennet, cehennem, sonsuzluk, varlık, yokluk problemleri üzerinde düşünür;

1 Şiir alıntıları Necip Fazıl Kısakürek’in *Çile* adlı kitabının bu baskısından yapılacaktır: Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1995.

bunları anlamaya çalışır ve bunları anlayıp kavrayamamaktan dolayı akli patlama noktasına gelir" (Şanlı, 2011: 45-46).

Necip Fazıl'ın hayatının izdüşümü olan *Çile* eserindeki şiirler, yaratıcı sürecin tüm sancılarını yansıtmaktadır. Bu eserdeki şiirlerin anlam dünyası metonimik bir yapıya sahiptir. Bu yapının merkezinde "ben", "ben" in etrafında ise beş temel unsur ve bunların zıt kavramları yer almaktadır. Yaşam / ölüm, dünya / öte dünya, akıl / iman, boşluk / hakikat ve Yaradan / yaratılan "ben" in merkeze yerleştirildiği bir dünya içinde anlamlandırılarak işlenmiştir (Saltık, 2015: 82).

Sanatı üzerine düşünen şair Necip Fazıl, ulvi hastalık adını verdiği metafizik sancıyı çekmekten zevk alan, bunu bir şeref ve erdem kabul eden bir sanatkârdır (Ertaş, 2008: 46). Şair, "Muhasebe" şiirinde "cüce sanatkârlık" ifadesini, mutlak hakikati şiirinin gayesi yapmadan önceki şiirleri için kullanır:

*Üstün çile, dev gibi gelip çattı birden! Tos!!!
Sen, cüce sanatkârlık, sana büsbütün paydos!
Cemiyet, ah cemiyet, yok edilen ruhiyle;
Ve cemiyet, cemiyet, yok eden güruhiyle...
Çok var ki, bu hınç bende fikirdir, fikirse hınç!
(“Muhasebe”, *Çile*, s. 403)*

Cemiyetin yok edilen bir ruha sahip olması; şairin hıncını, öfkesini fikre, fikrini hınca dönüştürür. Kısakürek, "Fikir Öfkesi" adlı bir yazısında şunları söyler: "Ha tüfeği olmayan asker, ha öfkesi olmayan fikir (...) Fakat öfkesiz fikir ne kadar acıklı bir manzaraysa, fikirsiz öfke de o nisbette merhamente layık bir levha (...) Harikulade muvazene, öfkesiz fikirle fikirsiz öfkenin arasında yerini bulan, müşterek bir akıl ve sinir nakliyetinde..." (Kısakürek, 2010: 69).

Necip Fazıl Kısakürek, birçok şiirinde kendi hayatında yaşadığı metafizik gerilimleri işler. "O, şiir lûgatine aldığı alelâde kelimelere bile metafizik manalar yükleyen bir şahsiyettir. Bu bağlamda diğer eserlerinde olduğu gibi, şiirlerinde de korku, hafakan, metafizik ürperiş ve duyular kendini hissettirmektedir" (Başbüyük, 2008: 30). Kısakürek'in şiirlerinde gerilim, farklı boyutları ve çeşitleriyle yer alır: "Maddi olanla manevi olan, fizik olanla metafizik olan, tensel olanla tinsel olan ve nihayet dünyevî olanla uhrevî olan daima bir çarpışma halindedir" (Sümer, 2017: 237).

Çile'nin "Dava ve Cemiyet" kısmında yer alan "Fikir Sancısı" adlı şiirde Kısakürek, fikir-çile-sancı sözcüklerini trajik bağlamda kullanır. Hakikat ve varoluş, hayat ve ölüm, zaman ve ebedilik temalarını derinliği ile işleyen Necip Fazıl; ruhunun ilham ettiği, aklının zorladığı / zorlandığı bütün fikir çilelerini, benliğinin kaderini, düşünüp mutlak hakikati kavrama kaygısını ve ıstırabını ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar taşır (Hancıoğlu, 2013: 77).

*Lafımın dostusunuz, çilemin yabancısı,
Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?*
(“Fikir Sancısı”, *Çile*, s. 433)

Kısakürek, fikir sancısını yaşamının hemen her devresinde hissetmiştir. Bu artık âdeta bir yaşama biçimi olmuştur çünkü o, “sanatı üzerine düşünen şair Necip Fazıl, ulvî hastalık adını verdiği metafizik sancıyı çekmekten zevk alan, bunu bir şeref ve erdem kabul eden bir sanatkârdır” (Ertaş, 2008: 46). Varlık-yokluk, hakikat-varoluş ve hayat ve ölüm tezatları bir kaosa dönüşerek büyük ustada fikir çilesi ve sancısına, emsalsiz bir işkenceye derin bir acı ve ızdıraba sebep olur. “O, ruhunun ilham ettiği, aklının zorladığı/ zorlandığı bütün fikir çilelerini; benliğinin kaderini, düşünüp mutlak hakikati kavrama kaygısını ve ıstırabını ilk şiirlerinden son yazdığı şiirlere kadar -elbette ki farklı noktalarda ve duruşlarda- taşımıştır. Şair, kendini, çektiği fikir sancısı dolayısıyla etrafında yer alan diğer insanlardan ayrı bir yere koyar” (Hancıoğlu, 2013: 77).

Kısakürek'in metafizik sıkıntıları onun insana yüklenen emanetin ağırlığının farkına vardığında “fikir sancısı”na dönüşür. “Zor beğenen, tatmin olmayan, titiz bir karaktere sahip şairin, yaşadığı kaygıları, çatışmaları, sancuları anlatmaya çalışırken ‘ben’ kaynaklı trajedisine estetik bir sancının daha eklendiği görülür. Öznenin sancısı yalnızca ‘varlık’ı anlamlandırma safhasında yaşanmamış, anlamı taşıyan kelimeleri bulma sürecinde de devam etmiştir. Bu nedenle Orhan Okay, Necip Fazıl şiirini ‘estetik/poetik kaygılar ve inanç/ideal kaygılar’ taşıyan şekilde sınıflandırmıştır” (Saltık, 2015: 82).

Bireyin varoluş problemi, ontolojik bir durumdur. Kısakürek, varlık-yokluk trajedisinde ontolojik (varoluşsal) kaygıları olan aydınlardan biridir. “O, siyasal ve ideolojik tercihi varoluşsal bağlamdaki kaygılarından hareketle ulaşır. Kendi arayışını ‘metafizik buhran’ diye adlandıran şairin en belirgin özelliği, hemen her şeyi sorup sorgulamasıdır” (Erol, 2014: 66).

Necip Fazıl, yapı bakımından metafizik buhrana müsait bir kişidir. “Mutlak Hakikat”i gaye edinen Kısakürek, hedefine varamamanın sıkıntısı

içinde bunalır. O; Avrupa'nın (kriz entelektüel) veya (kriz metafizik) dediği, korkunç buhranı veya madde ötesini kurcalama buhranı ile karşı karşıyadır ve her şeyin aslını arama peşindedir. Kısakürek; artık zamanı, mekânı, aydınlığı, karanlığı, varlık ve yokluğu kısaca her şeyi sorgular.

"Fikir sancısı"nı derinden çeken Necip Fazıl, fikirlerinin kendi ruh dünyası üzerindeki etkilerini, "fikir çilesi", "fikir öfkesi", "fikir sancısı", "kelepçe", "azap" "haşmetli azap" gibi kavramlarla ifade eder. O'nun *Çile*'si, dinî ve içtimali fikirlerin kaynaklık ettiği acılarının ifadesidir çünkü onun şiirinde, kültürel yaşamın belirleyicisi olan dinden ve dinî ritüellerden doğan unsurların etkisi büyüktür. Ona göre şiir, mutlaka ilimle de ilişkili olmalıdır. Zira şiir, ilmin gayesi olan "mutlak hakikat"i arama sanatıdır. Bu bakımdan "ilmin usulünde tebliğ, şiir usulünde telkin hâkim" (Kısakürek, 1946: 2) olmalıdır.

Sonuçta "fikir sancısı", Necip Fazıl'ın hayatının ve sanatının temel özellikleri arasında yer alır. Şairdeki bu sancıyı besleyen ise varoluş problemleri, cemiyetin yapısı, dinî ve tasavvufi vb. unsurlardır. Kısakürek'in ruhunun derinliklerinde yer alan "fikir sancısı", onun şiir estetiğinin en önemli yönlerindedir. Bu bakımdan onun hayat tecrübesi, birikimi, trajedisi vb. unsurlar da onun çilesini, bir ölçüde üslubunu oluşturan etmenlerdendir. Şairin mutlak hakikati kavrama kaygısı ve ızdırabı kendisinde büyük bir "fikir çilesi" veya "fikir sancısı" meydana getirir.

Kaynaklar

- BAŞIBÖYÜK, Fatma (2008), "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Metafizik Kavramlar ve Bu Kavramların Pedagojik Açıdan İrdelenmesi", Elazığ: Fırat Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- EROL, Kemal (2014), "Bir Dava ve Toplum Adamı Olarak Necip Fazıl'ın 'Fikir Çilesi' ", International Journal of Languages' Education and Teaching (IJ-LET), Volume 3.
- ERTAŞ, Murat (2008), *Necip Fazıl, Tenkitler, Polemikler, Kavgalar*, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- HANCIOĞLU, Hümeýra (2013), "Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Temalar", İstanbul: İstanbul Üniversitesi: Basılmamış Doktora Tezi.
- KARABULUT, Mustafa (2015), "İmge Kavramı ve Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde İmge", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/4.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl (1946), "Poetika: 7", *Şiir ve Cemiyet*, Büyük Doğu, C. 3, S. 54.

- _____ (1995), *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- _____ (2010), *Çerçeve 1*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- _____ (2013), *O ve Ben*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- KOLCU, Ali İhsan (2007), “Modern Türk Şiiri-I”, *Şiir Tahlilleri*, Konya: Salkım-söğüt Yayınları.
- SALTIK, Eylem (2015), “Çile’den Hareketle Necip Fazıl Kısakürek’in Anlam Dünyası”, *Erdem*, Sayı: 68.
- SÜMER, Mehmet (2017), “Necip Fazıl Şiirinde Metafizik Gerilim”, *Kaldırımlardan Sakarya’ya Necip Fazıl Sempozyumu, 02-05 Mart 2017 Yozgat, Bildiriler Kitabı*, Cilt: II.
- ŞANLI, Ramazan (2011), “Necip Fazıl Kısakürek’te Din Duygusu ve Tasavvuf”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.